

Heby kommuns författningssamling

ISSN 2000-043X

HebyFS 2024:18
Infördes i
författnings-
samlingen den
15 maj 2024.

Nödvattenplan för Heby kommun

1. Inledning

Utan tillgång till rent dricksvatten är samhället mycket sårbart. Sannolikheten för att en störning i dricksvattenleveransen kommer att inträffa är stor, men det är svårt att förutse när störningen kommer att ske. För att kunna garantera nödvattenförsörjning vid leveransbrott i den ordinarie dricksvattenleveransen behövs en genomtänkt planering och åtgärdsplan.

Heby kommun har genom Tekniska enheten ansvar för vattenförsörjningen och därmed också nödvattenförsörjningen inom verksamhetsområdena i Heby kommun.

2. Syfte och mål

Syftet med denna nödvattenplan är att klargöra hur dricksvattenleveransen för framförallt dryck och matlagning, men till viss del även personlig hygien samt städning och andra hushållsändamål, säkerställs i det fall den ordinarie dricksvattenförsörjningen slås ut.

Målet med denna nödvattenplan är att kunna hantera en störning i den ordinarie dricksvattenproduktionen på ett effektivt sätt.

3. När behövs nödvatten?

Nödvatten behövs i de fall när den ordinarie vattenförsörjningen är utslagen av någon anledning.

4. Beslut och revidering

Denna nödvattenplan är antagen av kommunfullmäktige 2024-xx-xx

Ansvaret för att uppdatera denna plan ligger på verksamhetsansvarig för VA-verksamheten, Tekniska enheten, Heby kommun. Detta dokument uppdateras vid behov. Tekniska enheten får ändra faktauppgifter i planen och dess bilagor utan att ta upp det till kommunfullmäktige för beslut.

5. Sekretess

Lag (2009:612) om ändring i Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400), 18 kap. § 13, ger kommunen rätt att sekretessbelägga denna rapport om "det kan antas att det allmännas möjligheter att förebygga och hantera fredstida kriser motverkas om uppgiften röjs". Grundregeln är dock att kommunala handlingar ska vara offentliga.

I denna nödvattenplan finns det inte några sekretessbelagda uppgifter. Dock innehåller bilagorna 2-4 sekretessbelagda uppgifter.

6. Definitioner och begrepp

Nödvatten: Dricksvatten som levereras utan att nyttja den ordinarie distributionsanläggningen, till exempel via nödvattentankar eller tankbilar.

Reservvatten: Dricksvatten som levereras från en alternativ källa eller från alternativ huvudledning med distribution via det ordinarie ledningsnätet.

VA-huvudman: Den som äger och ansvarar för drift och underhåll av allmän VA-anläggning är anläggningens huvudman. I Heby kommun är det Heby kommun som är VA-huvudman.

7. Förvaring

Nödvattenplanen, inklusive bilagor 1-4, finns i pappersformat hos Tekniska enheten samt hos Krisledningsstaben i Heby kommun.

Nödvattenplanen, inklusive uppgift om antal vattentankar för den egna verksamheten, har också delats ut till samtliga prioriterade abonnenter med uppmaning att spara densamma så att informationen finns tillhanda vid en eventuell kris.

I digitalt format finns nödvattenplanen, inklusive bilaga 1 "Uppställningsplatser för vattentankar till allmänheten", tillgänglig på Heby kommuns hemsida.

8. Ansvarsfördelning

I det svenska krishanteringssystemet är ansvarsprincipen grundläggande. Detta innebär att den som normalt har ansvar för en verksamhet även har ansvaret vid en krissituation.

8.1 VA-huvudmannens ansvar

Den som producerar eller tillhandahåller ett livsmedel är enligt livsmedelslagstiftningen ansvarig för att livsmedlet är säkert och uppfyller myndigheternas krav (LIVSFS 2022:12).

VA-huvudmannen ansvarar för att informera konsumenterna vid en störning i dricksvattenproduktionen. VA-huvudmannen ansvarar för att ge konsumenterna de råd som är nödvändiga, när användningen av dricksvattnet begränsas eller andra åtgärder vidtas för att skydda människors hälsa.

Vid en störning i dricksvattenleveransen ansvarar VA-huvudmannen för att förse allmänheten med dricksvatten genom tillhandahållande av nödvatten. Vatten för sanitet och hygien levereras endast till prioriterade abonnenter inom vård och omsorg. VA-huvudmannen ansvarar inte för att organisera alternativa sanitets- och hygienlösningar (toaletter och duschar).

8.2 Kommunala förvaltningars ansvar

Det är inte VA-huvudmannens ansvar att dela ut nödvatten till de som av någon anledning inte kan ta sig till aktuella platser för nödvattentankar. Detta ansvar ligger på de förvaltningar som ansvarar för sjuka, funktionshindrade och de som av andra skäl inte kan ta sig till tankstället.

8.3 Den enskildes och organisationers ansvar

Vid begränsad vattentillgång är fastighetsägare skyldiga att reducera sin vattenförbrukning enligt VA-huvudmannens anvisningar.

Det är den enskildes ansvar att själv tillhandahålla vattendunkar eller andra kärl att hämta hem nödvatten i. Ansvaret inbegriper också att följa de råd och anvisningar som ges vid hämtning av nödvatten. Detta för att undvika konflikter och kontaminering av nödvattnet.

Lantbrukare med djurbesättningar bör vid påkoppling till det kommunala vattenledningsnätet behålla sin enskilda vattentäkt som reserv vid ett eventuellt vattenavbrott, så att djuren inte blir utan vatten.

Fastighetsägare och verksamhetsutövare har själva ansvar för att skapa alternativ lösning för sanitet och hygien.

8.4 VAKA

VAKA är Sveriges nationella vattenkatastrofgrupp. VAKA kan ge kommunala, regionala och nationella myndigheter stöd vid en akut kris inom dricksvattenförsörjningen. De nås dygnet runt via SOS-alarm.

VAKA består av personer från hela landet med kompetens inom bland annat dricksvattenproduktion, ledningsnät, miljö- och hälsoskydd, krisledning, säkerhet, räddningstjänst, smittskydd, geologi laborierverksamhet och kriskommunikation.

Genom VAKA finns även möjlighet att låna utrustning för nödvattenförsörjning från de nationella förstärkningsresurserna som Livsmedelverket förfogar över.

Utrustningen, som består av Combotankar i storlek 1 m³ av typen bag-in-box som förvaras i 20 fots-containerar monterade på lastväxlarflak och innehåller all utrustning som behövs för att montera 35 (vintercontainer) respektive 41 (sommarcontainer) Combotankar och av Elmtankar i storlek 10 m³ monterade på lastväxlarflak, som är försedda med inbyggd tryckstegringspump och elverk. Utrustningen förvaras på flera platser i landet och alla kommuner kan få tillgång till utrustningen inom 12 timmar.

9. Lagstiftning som berör nödvatten

Dricksvattenproduktionen styrs huvudsakligen av lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412) och nödvattenförsörjningen berörs av ytterligare ett antal lagtexter. Nedan följer en lista med lagar och paragrafer som berör arbetet med nödvatten.

9.1 Livsmedelverkets föreskrifter om dricksvatten (SLVFS 2022:12)

1 §: Med dricksvatten avses i dessa föreskrifter allt vatten som är avsett att eller rimligen kan förväntas att förtäras av människor, inklusive källvatten, från och med den punkt där det tas in i vattenverken.

6 §: Dricksvatten ska vara hälsosamt och rent. Dricksvatten anses vara hälsosamt och rent om det

1. Inte innehåller mikroorganismer, parasiter och ämnen i sådant antal eller sådana halter att det utgör en potentiell risk för människors hälsa, och
2. Uppfyller de gränsvärden som anges i bilaga 1.

7 §: De gränsvärden som anges i bilaga 1 ska iakttagas

3. För dricksvatten som tillhandahålls från en tank: vid den punkt där det tappas från tanken.

9.2 Lag om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412)

1 §: Lagen syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs för människors hälsa eller miljön.

2 §: Med vattenförsörjning avses, i lagen, tillhandahållande av vatten för normal hushållsanvändning. Lagen omfattar alltså inte företag med stor vattenförbrukning.

6 §: Om det (...) behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA- anläggning.

Kommunens ansvar för vattenförsörjning gäller alltså bara inom de bestämda verksamhetsområdena.

9.3 Lag om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (SFS 2006:544)

1 kap. 1 §: "Bestämmelserna i denna lag syftar till att kommuner och regioner ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred..."

2 kap. 7 §: "Kommuner skall inom sitt geografiska område i fråga om extraordinära händelser i fredstid verka för att

1. olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet,
2. de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en sådan händelse samordnas, och
3. informationen till allmänheten under sådana förhållanden samordnas."

2 kap. 8 §: "Kommuner och regioner ska ansvara för att förtroendevalda och anställd personal får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid."

4 kap. 1 §: "Kommuner och regioner får på begäran lämna hjälp till andra kommuner och regioner som drabbats av en extraordinär händelse i fredstid. Om hjälp har lämnats har kommunen eller regionen rätt till skälig ersättning av den andra kommunen eller regionen..."

9.4 Allmänna bestämmelser för användning av Heby kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning, ABVA 2009

Enligt Heby kommunens ABVA 2009 är VA-huvudmannen endast skyldigt att leverera vatten av dricksvattenkvalitet för normal hushållsförbrukning. Detta innebär att VA-huvudmannen inte garanterar att ett visst vattentryck eller viss vattenmängd per tidsenhet alltid kan levereras.

10. Rutiner vid haveri i dricksvattenproduktionen

En väl genomarbetad nödvattenplan behövs för att kunna garantera nödvattenförsörjning vid leveransbrott i den ordinarie dricksvattenleveransen. Eftersom varje kris är unik i sin gestaltning har det här arbetats fram en ram inom vilken krisarbetet kan utformas såsom bedöms nödvändigt vid den enskilda händelsen.

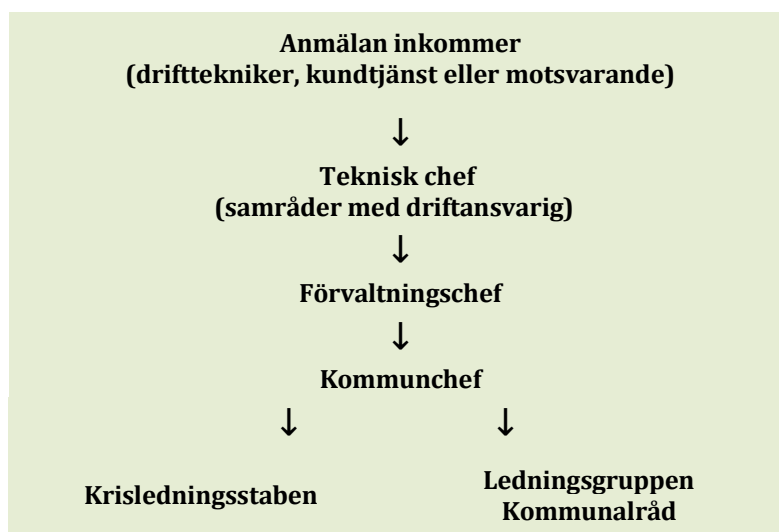
10.1 Kontaktvägar

Då en händelse som har påverkan på dricksvattenförsörjningen inträffar så är den första som får veta det ofta en drifttekniker inom det berörda området, jourhavande drifttekniker eller kundtjänst på Tekniska enheten. Larm kan även inkomma till SOS alarm, räddningstjänsten eller kommunens reception. Därefter når nyheten driftansvarig och tekniska chefen som avgör om händelsen är så allvarlig att större åtgärder behöver vidtas.

Kontaktvägarna vid en allvarlig händelse i dricksvattenproduktionen ska följa den beslutshierarki som framgår av bilden nedan. Först kontaktas förvaltningschefen. Förvaltningschefen i sin tur kontaktar kommunchefen. Kommunchefen bedömer om händelsen är av den digniteten att krisledningsstaben behöver aktiveras. Kommunchefen är också den som sammankallar ledningsgruppen och kommunalråd för information.

Om någon instans i beslutshierarkin inte går att nå kontaktas nästa instans.

Beslutshierarki vid krissituation i dricksvattenproduktionen.

10.2 Mötesplats för VA-personal

Vid en större kris i kommunen är det även viktigt att ha rutiner för att kontakten inom förvaltningen som sköter dricksvattenproduktionen. Till exempel kan kanalerna för kommunikation, såsom telefon och internet, slås ut. Inom Tekniska enheten har en mötesplats vid Kommunhuset i Heby tätort utsetts. Direkt då en kris inträffar, och därefter varje morgon klockan 8.00 ska personalen mötas upp där för rapportering och samråd. Vid det första mötet kan mötesplats och mötestid ändras efter behov. I sådant fall måste säkerställas att all berörd personal informerats om, och korrekt uppfattat, de nya rutinerna. För säkerhets skull kan ändå en person befinna sig på tidigare angiven plats och tid för att täcka upp, om missförstånd inträffat eller nya komplikationer uppstått.

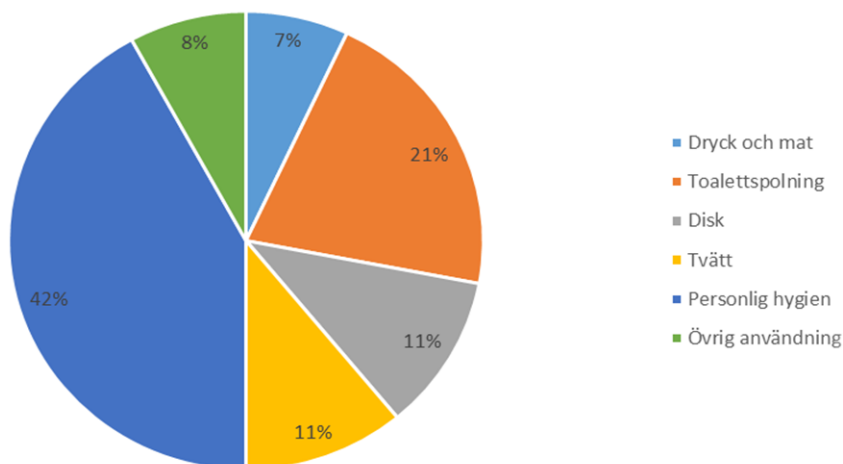
Vid scenarier där flera personaler befinner sig på samma ställe för att åtgärda eller utföra annat arbete i samband med krisen kan det vara tillräckligt att bara en av personalen beger sig till mötesplatsen. Vid sådana tillfällen är det av stor vikt att klargöra när denne personen ska vara tillbaka med ny information och att överenskommelsen hålls. Kvarvarande personal måste också stanna på platsen och inte ge sig av för att fixa något eller försöka söka upp personalen som åkt iväg eller annan personal. Det är bättre med ett stillestånd under inväntan på instruktioner än att kontakten mellan personalen tappas.

11. Vattenbehov

Den normala vattenförbrukningen är högst individuell och kan variera kraftigt över tiden. Gemensamt gäller dock att varje människa har ett grundläggande behov av dricksvatten för att upprätthålla kroppens livsfunktioner. Utöver detta kan ytterligare mängd tillgängligt vatten för hygien och sanitet vara avgörande för hälso- och smittskyddet.

11.1 Normalsituation

I svenska hushåll gör varje person i genomsnitt av med 130 liter dricksvatten per dag. I Figur 1 visas hur medelsvensken använder sitt vatten (Svenskt Vatten, 2021).

Figur 1

Genomsnittlig vattenanvändning i Svenska hushåll (totalt 130 liter per person och dag).

Av vattnet från kommunens vattenverk används i genomsnitt 60 % av hushållen (Svenskt Vatten, 2021). Resterande vatten används inom industrin (10 %), för allmänna ändamål (10 %) och vid det egna vattenverket (inklusive ledningsförluster) (20 %). Om allt kommunalt dricksvatten fördelas på kommunernas användare så förbrukar genomsnittssvensken 220 liter per person och dag.

11.2 Krissituation

Vid uppehåll i den normala dricksvattenleveransen ökar behovet av dricksvatten ju längre uppehållet är. Målet är att nödvattenförsörjningen ska fungera inom ett dygn från den tidpunkt då störningen inträffat. I Tabell 1 visas hur många liter per dag som behövs för att upprätthålla kroppens vätskebalans.

Tabell 1. Den volym vatten som behövs, dagligen, för att upprätthålla kroppens vätskebalans (Livsmedelsverket, 2023).

	Normalförhållanden (liter/dygn)
Vuxen kvinna	2,1
Gravid	2,4
Ammande	2,8
Vuxen man	2,5
Barn	1,5

I Tabell 2 redovisas behovet av nödvatten för olika typer av verksamheter, enligt Livsmedelsverket. VA-huvudmannen åtar sig att i en krissituation leverera nödvatten till abonnenterna utgående från Livsmedelsverkets bedömning. Alla beräkningar för nödvattenförsörjning utgår från dessa siffror.

Tabell 2. Vattenbehov i krissituation (Livsmedelsverket, 2017).

Individ och verksamhet	Första dagarna (liter/person och dygn)	Efter några dygn (liter/person och dygn)
Individ (frisk)	2,5-5	10-15
Vård- och omsorgsboenden*	10-20	10-20
Storkök**	3-4	3-4
Vårdcentral***	1000	1000
Förskola/Skola	2-7	10-15

* Variationen är mycket stor mellan olika typer av boenden

** Per portion

*** Per vårdcentral och dag, uppgifter från 2008

11.3 Prioriterade abonnenter

Prioriterade abonnenter, eller abonnenter med särskilda behov, kännetecknas av att störningar i vattenleverans eller vattenkvalitet ger allvarligare konsekvenser för dem än för andra abonnenter. För att kunna prioritera dessa måste VA-huvudmannen kartlägga var i kommunen det finns abonnenter med särskilda behov. VA-huvudmannens ansvar är att påpeka sårbarheten, medan abonnenten själv bör överväga förebyggande åtgärder.

I Heby kommun har en kartläggning av prioriterade abonnenter gjorts. Följande abonnenter skall prioriteras vid en störning i dricksvattenproduktionen:

- Vård- och omsorgsboenden
- Vårdcentraler
- Centralkök
- Förskolor
- Skolor

Vid störning i dricksvattenleveransen är målet att dessa abonnenter ska få egna nödvattentankar. För att underlätta för personal/boende/elever och för att dessa tankar inte ska nyttjas av allmänheten bör de placeras inomhus.

För andra abonnenter i behov av vård och omsorg ansvarar de förvaltningar som normalt ansvarar för omsorgen, att distribuera nödvatten. Här avses till exempel abonnenter med hemtjänst eller de som av någon anledning inte kan ta sig till aktuella platser för nödvattentankar.

11.4 Allmänheten – Tankar och placering

Enligt Livsmedelsverket (2008) bör inte avståndet till hämtningsställe vara över 500 m i tätort. Detta innebär att det i tätorterna behövs en tank per 0,5 km².

Placeringarna för de tankar som VA-huvudmannen tillhandahåller visas på kartor för respektive tätort i bilaga 1.

12. Information

Vid akut fara för liv och hälsa används VMA (viktigt meddelande till allmänheten) via SR P4 och vid behov även högtalarbilar. Beroende på hur akut och farlig situationen är sänds ett varnings- eller informationsmeddelande. Detta kan till exempel vara om förorenat vatten spridits via ledningsnätet. Skulle det vid ett sådant tillfälle inte vara möjligt att använda VMA måste färdigt informationsmaterial såsom flygblad finnas tillhanda för delas ut och att sättas upp i samhället, till exempel på lyktstolpar och i trappuppgångar. Även dörrknackning kan vara nödvändigt och vid ett sådant läge är det fördelaktigt att frivilliga från allmänheten hjälper till.

Andra informationsvägar då inte akut fara för liv och hälsa finns, är sociala media såsom Facebook och traditionell media såsom TV, radio och tidningar.

Information till allmänheten bör innehålla:

- Läget just nu
- Vad som hänt och när det hände och varför det hände
- Konsekvenserna för den enskilde, hur farligt det är, sjukdomsbild med mera
- Hur liv och hälsa kan skyddas, vad den enskilde kan göra själv
- Vilka åtgärder som görs för att komma tillrätta med problemet
- Hur länge problemet befaras att fortsätta
- När och hur ny information kommer att ges
- Hur det går att komma i kontakt med ansvariga och hur frågor kan ställas

13. Säkerhet

Det går generellt inte att lita på att dricksvattenkvaliteten bibehålls om inte nödvattentankarna bevakas. Från inträffade nödvattenkriser visar erfarenheten på att nödvattentankarna kan utsättas för sabotage eller till och med stöld.

Nödvattentankar som står utomhus bör få locket fastlåst med buntband och vid varje påfyllningstillfälle ska vattnet och buntbandet kontrolleras visuellt. Är buntband brutet eller upptäcks några andra skador ska påsen bytas.

För att säkerställa att det går lugnt till vid vattentankarna finns behov av bevakning, främst på kvällstid. Till exempel kan bevakningsföretag och frivilliga resursgrupper utföra sådan bevakning.

Heby kommun ansvarar för säkerhet och ordning vid hämtstationerna.

14. Sanitet och hygien

Vid en krissituation där vattenledningsnätet blivit trycklöst går det inte att få vatten till dusch och spolning av toaletter. Vatten till hygien överstiger överlevnadsbehovet på tre-fem liter per person och dag som delas ut via vattentankar. Eftersom sambandet mellan brist på vatten (<100 liter/person och dag) och spridning av smittor är väl känd kan ytterligare mängd vatten vara avgörande för hälso- och smittskyddet.

Det är av betydelse att de som drabbas av ett vattenavbrott tidigt förstår att vatten för spolning av toaletter inte distribueras via Heby kommuns nödvattensystem. De uppmanas istället att själva hämta vatten från exempelvis en sjö, en bäck eller en damm, eller från en annan del i kommunen som inte drabbats av avbrottet. Det är viktigt att tydligt märka upp vilka flaskor och dunkar som innehåller rent dricksvatten och vilka som innehåller vatten från sjö/bäck/damm för spolning av toaletten.

Detta reglemente träder i kraft den 15 maj 2024.

Olof Nilsson
Ordförande i kommunfullmäktige

Åsa Nylander
Förvaltningschef
Samhällsbyggnadsförvaltningen